

ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ВАНТАЖНИХ ПОСЛУГ

Розвиток продуктивних сил зумовив необхідність інтенсифікації процесу переміщення матеріальних благ (сировини до засобів виробництва, готової продукції до споживачів); працівників до виробничих потужностей, покупців до місць продажу товарів. Транспортна діяльність в сучасній економіці є її невід'ємною частиною. К. Маркс, наприклад, визначав процес перевезення четвертою стадією виробництва, не залежно від того, перевозить транспорт вантажі чи пасажирів [1, с. 422].

Автор досліджує договори, якими врегульовано операції, що сприяють виконанню основного договору перевезення вантажу. Їх прийнято називати допоміжними транспортними договорами. Серед них варто виділити договір, який на практиці прийнято називати договором про виконання вантажних робіт (чи операцій). Ці операції передують здійсненню перевезення, без чого воно просто неможливе; цими операціями закінчується процес транспортування. Як правило, договори, що регулюють відносини, пов'язані з виробничим транспортним процесом, самостійного значення не мають. Досліджувані договори регулюють відносини, пов'язані із здійсненням операцій, які складають частину транспортного процесу. Тим не менше, з точки зору класифікації договорів, вони являють собою самостійні договірні конструкції (договори про виконання робіт чи надання послуг). Виходячи із сутності технологічних процесів, визначаємо систему транспортних договорів, яка включає три групи договорів: організаційний договір (інколи попередній), основний договір (договір перевезення вантажу), допоміжні договори (буксирування, експедиція, вантажні операції, подача транспорту і т.д.).

Ця класифікація транспортних договорів відображає, з одного боку, місце договору на проведення вантажних операцій в системі транспортних договорів, що дозволяє зробити висновок про характеристику досліджуваного договору як допоміжного транспортного договору, з іншого боку – відображає його темпоральну специфіку, оскільки, як уже зазначалося раніше, навантаження здійснюється на початковій, а розвантаження – на завершальній стадії транспортного процесу. В Україні дослідження в сфері класифікації договорів проведені Л. К. Веретельник, яка визначила типи, види і підвиди договорів, виходячи з їх правової природи та економічної сутності [2, с. 6]. Проблема полягає в необхідності розмежування робіт і послуг стосовно досліджуваної договірної конструкції, оскільки навіть законодавець не дає чіткого

визначення. Так, 8.5 Правил перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні визначає вантажні операції роботою (підрядна конструкція).

Проаналізуємо ознаки робіт і послуг. В. Резнікова до ознак послуг віднесла: 1) корисний ефект, як особлива споживча вартість і здатність задовольняти потреби окремих суб'єктів; 2) невіддільність від джерела (споживається в процесі її надання), 3) непомітність, невідчутність (її не можна взяти в руки, зберігати, транспортувати, складувати), 4) нематеріальність; 5) якість, диференційованість якості послуги; 6) ексклюзивність (зважаючи на тісний зв'язок виконавця та замовника); 7) неможливість зберігання; 8) невичерпність (незалежно від числа її надання, її власні кількісні характеристики не змінюються) [3, с. 155].

А. Б. Гриняк визначив критерії розмежування договорів з виконання робіт та договорів з надання послуг, серед яких основним є те, що предметом договору підряду є індивідуалізований результат праці підрядника, який набуває ту чи іншу речову форму, – предметом договорів з надання послуг є сам процес надання послуги, а не досягнення матеріалізованого результату; послуга споживається в процесі її надання, тоді як робота і споживання її результатів не збігаються в часі [4, с. 117–118].

А. А. Телестакова звертає увагу, що і «роботи» і «послуги» є цілеспрямованими діями (діяльністю), проте, якщо юридичне значення послуги полягає у вчиненні дії або здійсненні діяльності, то в роботі – крім здійснення цілеспрямованої діяльності, обов'язково повинен бути певний результат, який і підлягає передачі контрагенту [5, с. 89]. Подібне розмежування підтримує більшість цивілістів, але воно містить, на нашу думку, один істотний дефект.

Більшість дослідників упускають ключовий розмежувальний критерій, – результат робіт повинен бути матеріалізованим. Позначений критерій дає нам підстави вважати діяльність з навантаження / розвантаження вантажів послугою, а не роботою, а тому договір, що формалізує діяльність повинен мати назву договору на надання вантажних (вантажно-розвантажувальних) послуг і відноситися до типу договорів на надання послуг.

Проведений аналіз дає підстави для таких висновків: 1. За своєю правовою природою договір на виконання вантажних робіт відноситься до типу договорів на надання послуг фактичного характеру, оскільки в ньому відсутній критерій матеріалізованого результату діяльності, а тому він повинен мати правильну дефініцію – договір на надання вантажних послуг. 2. Надання вантажних послуг може бути умовою договору перевезення вантажу; і може являти самостійну договірну конструкцію. 3. Договір на надання вантажних послуг є допоміжним транспортним договором, оскільки його метою є сприяння виконанню основного договору перевезення.

Література

1. Маркс К. Сочинения / Карл Маркс, Фридрих Энгельс. – 2-е издание. – М.: Издательство политической литературы, 1962. – Т. 26. – Ч.1. – 1962. – 509 с.
2. Веретельник Л. К. Систематизация договоров в гражданском праве: автореф. дис. ... кандидата юридических наук : 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право / Ламара Котеевна Веретельник. – Харьков, 2007. – 19 с.
3. Резнікова В. В. Правове регулювання посередництва у сфері господарювання (теоретичні аспекти). Монографія / В. В. Резнікова. – Х, 2010. – С. 155–163.
4. Гриняк А. Б. Договірне регулювання підрядних відносин у підприємницькій діяльності / А. Б. Гриняк. // Розробка механізму правового регулювання договірних відносин у підприємницькій діяльності / За ред. академіка В. В. Луця. – К.: НДІ приватного права і підприємництва АПрН України, 2009. – С. 210–225.
5. Телестакова А. А. Услуги и договор о предоставлении услуг в Советском гражданском праве // Европейские перспективы. – 2010. – № 2. – С. 86–89.

УДК 347.961 (043.2)

Омельченко Г. В., асистент,
Юркевич А. Ю., студент,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ІНСТИТУТ НОТАРІАТУ В МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

У юридичній літературі традиційно здійснюється розмежування понять «охорона прав» і «захист прав». Правова охорона цивільних прав представляє собою сукупність приписів, які закріплені в законодавстві, і забезпечують міру дозволеної поведінки суб'єктів. Поняття «охорона права» у порівнянні із «захистом права» є більш широким, тому що воно пов'язане із застосуванням не тільки регулятивних за змістом норм, але й охоронних, тоді як захист – тільки охоронних. Так, М. Свідерська відзначає, що у літературі під охороною розуміють засоби, які застосовуються до порушення прав і обов'язків, а під захистом – засоби, які застосовуються після правопорушення з метою відновлення порушеного права [1, с. 123].

Поряд із цим слід зазначити, що дискусійним у юридичній літературі є питання щодо права на захист. Так, на думку одних авторів, зокрема В. П. Грибанова, право на захист – це самостійне суб'єктивне право, яке з'являється у особи лише в момент порушення і оспорювання прав особи [2, с. 267].

Інші вважають, що право на захист потрібно розглядати як елемент, невід'ємну ознаку самого суб'єктивного права [2, с. 106]. Ми вважаємо, що більш